

Descripció fraseològica a partir de l'anàlisi basada en un corpus paral·lel: possibilitats, límits i una proposta

Heike van Lawick
(Graz / Castelló de la Plana)

Els corpus paral·lels poden ser uns bons instruments per suggerir equivalents interlingüístics, partint d'una descripció detallada contextual. En aquesta contribució s'exposaran alguns exemples i resultats d'anàlisis realitzades amb el Corpus Valencià de Literatura Traduïda (COVALT) des d'un punt de vista traductològic, però també amb mires a una possible utilitat com a font d'informació lexicogràfica. Se'n comentaran alguns problemes i els límits observats, per acabar amb una proposta d'elaboració d'un diccionari de fraseologismes bilingüe alemany-català.¹

■ 1 L'eina i algunes qüestions conceptuals

COVALT és un corpus paral·lel de textos literaris originals en diferents llengües (alemany, anglès i francès) i les traduccions respectives; es limita a un espai geogràfic concret –traduccions al català publicades per editorials valencianes– i a un marc temporal determinat –de 1990 a 2000. Tenia (i té) com a finalitat la realització d'anàlisis traductològiques de tipus divers.

Un dels primers objectius del projecte era l'estudi d'unitats fraseològiques, per analitzar, des d'un enfocament descriptiu, de quina manera s'han traduït. Aquesta mena d'estudis pot donar informació sobre l'anomenada *activitat fraseològica* (Gréciano, 1994) d'un text, esbrinar les raons de traduccions distintes d'un mateix fraseologisme o estudiar el paper que les unitats fraseològiques i les traduccions respectives fan en cadascun dels textos (original i traduït), seguint la línia de l'estilística comparada, per

1 Aquest treball s'ha realitzat en el marc del projecte «Modelos de lengua literaria en la traducciones al catalán valenciano contemporáneo: análisis traductológico, contrastivo y sociológico», finançat pel Ministeri d'Economia i Competitivitat (Ref. FFI2015-68867-P).

exemple. Es tracta d'anàlisis textuals que molt sovint utilitzen criteris contrastius a l'hora de comparar fraseologismes, ja que es basen en l'equivalència interlingüística dels elements observats.

En els estudis sobre la traducció, però, s'ha qüestionat per diverses raons el concepte *equivalència*, que és bàsic en la lingüística contrastiva i en la lexicografia. Actualment, en traductologia s'aplica el terme *equivalència* a qualsevol segment d'un text original i el segment respectiu del text traduït o, més concretament, a la relació observable que hi ha entre els dos segments esmentats. Qualsevol tècnica de traducció, inclosa l'omissió, pot considerar-se com una manera d'assolir aquesta equivalència (v. Toury, 1995). El concepte és un altre, doncs, i el que busquen els estudis traductològics amb metodologia de corpus sovint no té gaire a veure amb l'establiment de cap equivalència en un sentit tradicional, sinó que s'hi ha imposat una recerca que pretén descobrir regularitats en la conducta traductora. Es pot centrar en l'estil de traductors concrets (Baker, 2000), en les *normes* que regeixen la traducció en un espai cultural en un moment determinat (Toury, 1995) o en unes tendències traductores d'abast més general, que Baker (1993) ha denominat *universals*.

Es tractaria d'uns trets característics de textos traduïts, independentment de la combinació lingüística, és a dir, d'uns trets inherents a tota traducció *per se*. Aquesta idea ha estat bastant criticada i matisada –Toury (2004), per exemple, prefereix parlar de lleis (*laws*), perquè aquest terme enclou la possibilitat de permetre excepcions, malgrat l'alta probabilitat (amb valor estadístic) existent que es compleixin–, però alhora ha provocat tota una sèrie de recerques basades en possibles candidats a *universal*. En formen part, per exemple, la *simplificació*, segons la qual un text traduït es caracteritza per una expressió més simple des d'un punt de vista lèxic, gramatical, textual o estilístic; la *normalització*, és a dir, la tendència cap a un llenguatge més convencional que l'original; l'*explicitació* o addició als textos traduïts d'elements per raons que no tenen a veure amb diferències estructurals entre les dues llengües, o la *interferència*, és a dir, la tendència a importar elements de tipus lèxic, sintàctic, cultural o textual de l'original que són poc habituals o inexistents en la llengua meta.

Ara bé, Baker (com ha fet la major part dels estudis realitzats en aquesta línia) es basava en corpus comparables monolingües, compostos de textos traduïts i d'altres de no traduïts, redactats en la mateixa llengua i equiparables en gènere i tema. El grup COVALT treballa amb un corpus paral·lel, fet que torna a canviar el focus per orientar-lo cap a la comparació de segments textuals originals i traduïts i, per tant, cap a qüestions d'equivalència,

sobretot quan es tracta de segments lexicalitzats en almenys una de les dues llengües. D'altra banda, si les traduccions han estat a la base de molts treballs contrastius, i aquests solen ser útils a la lexicografia bilingüe o multilingüe, aquesta al seu torn es posa al servei dels traductors. Per això, sembla plenament justificable partir dels resultats d'unes anàlisis traductològiques per plantejar-ne la utilitat des d'un punt de vista contrastiu i lexicogràfic, que és el que ací es proposa.

La diferència respecte a alguns estudis contrastius realitzats en la combinació lingüística alemany i espanyol (v. Larreta, 2001, entre molts altres) rau, d'una banda, en el fet de dur a terme la recerca de manera semiautomàtica amb uns resultats probablement més fiables i obtinguts a partir d'una quantitat textual major; d'una altra banda, els paràmetres de comparació emprats en les anàlisis de COVALT eren descriptius, es a dir, que es basaven en tècniques de traducció i en graus de semblança –no d'equivalència– cosa que permetia contemplar casos de compensació, d'omissió, de calc (interferència), de coincidència només en el significat denotat (els anomenats equivalents funcionals) o la diferenciació (aproximada) entre fraseologismes i col·locacions, entre d'altres. Totes aquestes informacions són rellevants per a la traducció; la qüestió és concloure fins a quin punt o de quina manera podrien integrar-se en una proposta d'elaboració d'un diccionari fraseològic alemany-català, com a eina idònia per a les persones que es dediquen a traduir o que ho volen aprendre.

■ 2 Passos seguits

Les cerques per paraula clau presentaven els fragments on apareixien juntament amb el fragment respectiu al text traduït, quan es partia de l'alemany, o a l'original, quan el mot de cerca era català. Atesa l'alta freqüència de constituents d'unitats fraseològiques que denominen parts del cos, vam optar per centrar-nos en els anomenats somatismes (v. Oster / Lawick, 2013).

El subcorpus alemany-català de COVALT conté 18 textos narratius originals en alemany juntament amb les traduccions al català. Els criteris de compilació han estat els indicats més amunt, tot i que, en aquest cas, el marc temporal s'ha allargat una mica, de 1990 a 2007, per poder incloure algunes obres més i equilibrar, almenys parcialment, aquest subcorpus respecte al de francès i al d'anglès del mateix corpus. Segons el còmput de WordSmith Tools, el total de paraules dels textos originals és de 443.616, el dels textos traduïts arriba a 493.430. Per tant, els resultats de l'anàlisi han

d'interpretar-se com un primer pas en una direcció que pot oferir indicis sobre problemes i *tendències de traducció*, o suggerir possibles solucions traductores amb miras a aprofitar-les des d'un punt de vista lexicogràfic, així sí, a una escala restringida.

La selecció de paraules clau per dur a terme les cerques s'ha basat en una llista de freqüències de paraules (WordList). Deixant-ne de banda algunes que no denotaven parts del cos (com ara HAUS² o ZEIT) i unes altres de poc generadores de fraseologismes, n'han quedat els següents nou lemes: HAND, KOPF, AUGEN, GESICHT, HERZ, FINGER, BRUST, OHR, BEIN. Amb una excepció (BRUST), formen part de la llista dels cinquanta constituents fraseològics més freqüents en alemany, segons Gréciano (2004: 84). El fet que els primers tres de l'esmentada llista coincideixen amb els primers tres més freqüents del nostre còmput sembla indicar que, amb totes les cauteles necessàries, no va mal encaminat el plantejament de la recerca.

A l'hora de comparar les unitats fraseològiques extretes del corpus, ens hem centrat en dos paràmetres semàntics: el significat fraseològic i la imatge base, vinculada a una estructura lèxica concreta. Aquests criteris defineixen els anomenats *idiomatismes* –que sovint presenten problemes de comprensió i de traducció– i coincideixen, entre d'altres, amb els que serveixen de base a Piirainen (2012) com a criteri per a considerar o no un fraseologisme com a *widespread idiom*. També hem inclòs en l'estudi alguns cinegramas especialment freqüents que, a més, cridaven l'atenció perquè donaven peu a traduccions diverses, signe de la dificultat de trobar fraseologismes semblants. El criteri per a la consideració com a fraseologismes més o menys consolidats ha estat la codificació lexicogràfica o bé l'aparició amb un nombre significativament alt en un corpus monolingüe (o, excepcionalment, en Internet). Així, hem extret 397 unitats fraseològiques en els textos originals; també s'ha realitzat una cerca complementària pels lemes CARA, COR, ULL, PIT, ORELLA/OÏDA, CAMA, DIT i MÀ, per veure possibles casos de compensació, és a dir, de presència de fraseologismes al text meta on no n'hi havia cap a l'original.

Segons hem observat tocant als paràmetres morfosintàctics, no solen tenir repercussió en la traducció divergències en l'ordre (*weder Fisch noch Fleisch sein* – *no ésser ni carn ni peix*) o en el nombre gramatical dels constituents d'un fraseologisme (*ganz Ohr sein* – *ésser tot orelles*), ni tampoc l'estruc-

2 Indiquem amb versaletes els lemes i amb majúscules els conceptes expressats pels fraseologismes.

tura gramatical (*jmdm. raucht der Kopf – sortir-li fum del cap [a algú]*) d'una unitat fraseològica. En canvi, sí que poden condicionar la traducció canvis en la funció sintàctica, per exemple quan al fraseologisme nominal (*ein Prediger in der Wüste*) en correspon un de verbal (*predicar en el desert*).

■ 3 Resultats

Obviarem ací els resultats de l'anàlisi quantitativa, que donava informació sobre els tipus de tècnica de traducció més emprats per lema, tant en els textos originals com en els traduïts, i sobre la fraseoactivitat en els textos origen i meta. Quant a l'anàlisi qualitativa, ací es presentaran només els resultats rellevants des d'un punt de vista contrastiu. No contemplem ací els casos dels fraseologismes modificats que, en textos literaris, fan un paper especial, però que no tenen cap repercussió directa en qüestions de tipus lexicogràfic.

Hem trobat una sèrie de traduccions fraseològiques que podríem considerar com candidates a equivalents plens. En la recerca realitzada fins ara, es tracta molt sovint de fraseologismes amb constituents que Dobrovol'skij i Piirainen (1997) denominaven “quasi símbols” (*Quasisymbole*), els quals es caracteritzen per tenir dues lectures, una de primària, que al·ludeix a la part del cos en qüestió (contingut (1)), i una de secundària, en què el mateix contingut(1) expressa un contingut(2) nou, que també pertany a l'àmbit de ‘ser humà’. Aquests constituents es caracteritzarien per una certa autonomia semàntica, vinculada a uns coneixements intuïtius sobre les associacions d'aquestes paraules. En seria un exemple *in jmds. Hand* o *Händen sein* i *ésser a les mans (d'algú)*, on la mà simbolitza PODER o POSSESIÓ.

D'altres candidats que podrien explicar-se així són: *jmdn., etwas in der Hand haben* // *tenir (algú o alguna cosa) a les seves mans* [PODER]; *jmdm. in die Hände fallen/kommen* // *caure a les mans (d'algú)* [POSSESIÓ / PODER]; *in jmds. Augen* // *als ulls (d'algú)* [OPINIÓ]; *jmdm. das Herz brechen* // *trencar el cor (a algú)* [PESAR] (per més exemples v. Lawick, 2010). No obstant això, sovint les coses no estaven tan clares. Ja deia Hartmann que un dels problemes bàsics de la lexicografia bilingüe era la falta de simetria interlingüística:

Damit ist eines der Grundübel der zweisprachigen Lexikographie (und eine weitere Grenze der kontrastiven Lexikologie) angesprochen, nämlich das schwierig zu erreichende Ziel, zu einem Lexem der einen Sprache ein semantisch möglichst gleichwertiges Lexem der anderen Sprache zu finden. Die Entsprechungen sind eben nicht ‘eindeutig’, nicht ‘annähernd’, nicht ‘einfach’ und nicht ‘symmetrisch’. (Hartmann, 1976: 191)

Aquesta falta de simetria pot tenir causes diverses. Segons les anàlisis dutes a terme, sembla haver-hi una asimetria en el significat denotatiu quan es compara el fraseologisme alemany *ins Auge/in die Augen springen/fallen/stechen* ([‘saltar/caure a l’ull/punxar l’ull’]³ ‘cridar l’atenció’) i l’equivalent aparent *saltar als ulls/a la vista*, que majoritàriament expressa evidència en català i, per tant, s’acosta més aviat al que sol anomenar-se “fals amic”. Altres fraseologismes semblants formalment que no coincideixen en el significat són *jmdm. etwas in die Hand/in die Hände spielen* (‘fer arribar a algú una cosa com per casualitat, en secret’) i *fer a mans* (o *donar en mà*) ‘lliurar una cosa directament al seu destinatari’. Un cas que caldria comprovar amb més detall és el fraseologisme *jmdm. im Gesicht geschrieben stehen* ([‘estar escrit a la cara d’algú’] ‘resultar fàcil de reconèixer pels trets de la cara’) i l’equivalent aparent *portar escrit a la cara* (‘no poder amagar o dissimular [alguna cosa]’), que sembla emprar-se en contextos diferents. També una lleugera variació en els components lèxics i el canvi d’imatge que sol acompanyar-la pot comportar divergències de significat, no sempre recollides pels diccionaris, com seria el cas de *temptar el diable* (‘exposar-se a un perill’) i l’alemanya *den Teufel an die Wand malen* [‘pintar el diable en la paret’] en el sentit de ‘provocar una desgràcia pel fet de parlar-ne’.

Com s’observa també en elements lèxics simples, l’abast del significat denotatiu pot ser asimètric en les dues llengües, de manera que en una abasti un camp semàntic més ampli que no en l’altra. Seria el cas de *den Kopf verlieren* i *perdre el cap* que, en català, pot expressar BOGERIA, a més d’IRREFLEXIÓ, que és el significat bàsic en alemany.

La polisèmia, en alemany, es dona sovint en els cinègrames, per exemple. Recordem que aquesta mena de fraseologismes provoca dues lectures simultànies, una relativa al gest en qüestió i una altra que al·ludeix al que significa el gest, una interpretació que sol comportar divergències interculturals. Contràriament als fraseologismes més prototípics, en els cinègrames, els dos nivells de significat estan actius (Burger, 2007: 101). Potser per aquesta peculiaritat solen considerar-se com un cas a banda en els estudis de fraseologia. La majoria dels diccionaris (fraseològics i generals) ni els prenen en consideració; n’és una excepció Schemann (2011), on té entrada, per exemple, el cinègrama *den Kopf schütteln* [‘sacsejar el cap’], que pot expressar la NEGACIÓ D’UN FET, la NEGACIÓ A REALITZAR UNA ACCIÓ, el DUBTE, la SORPRESA, la INCREDLITAT, el DESCRÈDIT, la DES-

3 Entre parèntesis indiquem el significat fraseològic, entre claudàtors les traduccions aproximadament literals dels fraseologismes alemanys.

APROVACIÓ o el REBUIG, tot i que el diccionari de Schemann es limita al significat bàsic (NEGACIÓ) i a un de secundari (INCREdulITAT). Una anàlisi detallada d'aquest cinegrama i les possibilitats de traduir-lo ens ha suggerit la conclusió que *den Kopf schütteln* sol traduir-se per expressions semblants, amb una certa tendència a l'especialització en funció de la semàntica: quan es tracta d'una negació sense més, s'ha preferit traduir *negar amb el cap*, on el verb explicita el significat del gest. En canvi, s'ha optat per *fer que no amb el cap*, quan la negació apareixia combinada amb algun altre dels significats descrits. D'altra banda, *moure el cap* es limita a descriure el gest de manera poc determinant i, doncs, s'utilitza principalment quan es tracta exclusivament d'un dels significats secundaris. *Bellugar el cap* podria considerar-se com a sinònim de *moure el cap*, tot i que apareix molt menys sovint i en contextos més variats. Caldria comprovar en un corpus més extens fins a quin punt són generalitzables aquestes observacions. D'altra banda, queda per comprovar si realment es tracta d'expressions fraseològiques o més aviat de paràfrasis en català, ja que això s'hauria de marcar en un possible i necessari diccionari fraseològic.

També es dona el cas que expressions diverses dels textos originals s'hagin traduït per un mateix fraseologisme en català. Així *tenir-li el cor robat* ([a algú]: 'estar enamorat, estimar / algú o alguna cosa', 'agradar-li molt a algú') ha estat la solució traductora de *jmdm. das Herz stehlen* ([‘furtar el cor a algú’] ‘guanyar l'amor d'algú’), que sembla l'equivalent més evident, tot i que el significat no coincideix del tot (en català descriu un estat, en alemany un procés; això a banda, sembla haver caigut en desús en alemany); de *sein Herz an jmdn., an etwas hängen* ([‘penjar el seu cor d'algú o d'alguna cosa’] ‘dedicar molta atenció o molt d'amor a algú/alguna cosa’), que tampoc no sembla coincidir del tot en el significat; o *jmds. Herz gehört einer Sache* ([‘el cor d'algú pertany a una cosa’] ‘algú es dedica íntegrament a alguna cosa’). Dins dels textos respectius, aquestes traduccions feien el seu paper des d'un punt de vista funcional, tot i que caldria comprovar-ne la funcionalitat (i la freqüència d'ús) en més casos, abans de considerar-ne la inclusió com a equivalents possibles en un diccionari.

Els anomenats “equivalents funcionals” poden assemblar-se més o menys. Així, l'alemany *ein Auge/ beide Augen zudrücken* ([‘serrar un ull/els dos ulls’] ‘tolerar una cosa aparentant no veure-la’) té un significat molt semblant al català *fer els ulls grossos*, amb què comparteix el constituent principal, tot i que la imatge base hi difereix. Malgrat una lleugera diferència en la imatge que té a la base, també coincideixen en el significat fraseològic l'alemany *jmdm. fällt es wie Schuppen von den Augen* ([‘a algú li cau com escates dels

ulls] ‘comprendre una cosa de sobte’) i el català *caure-li la bena dels ulls* (a algú). Més distància s’observa, en canvi, entre l’expressió alemanya *im Handumdrehen* ([‘en girar la mà’] ‘molt de pressa i sense esforç’) i la catalana *en un tres i no res* (‘molt de pressa’). Tot i que Hessky (1987) es limita al significat denotatiu en ocupar-se de la asimetria, fenòmens semblants poden donar-se també d’altres maneres que afecten la utilitat com a equivalents fraseològics des d’un punt de vista lexicogràfic, per exemple, quan pertanyen a registres lingüístics diferents, com ara el cinegrama *Augen machen* o *große Augen machen* ([‘fer ulls’ o ‘fer grans ulls’] ‘sorprendre’s molt’, ‘estranyar-se’): Sovint s’ha optat per traduir-lo per *obrir uns ulls com unes taronges* o *obrir uns ulls com uns plats*, tots dos de caràcter marcadament col·loquial.

Hi ha una sèrie de fraseologismes que en català afirmen el contrari del que diu l’original alemany, però que signifiquen el mateix dins el context en què apareixen en el corpus, normalment perquè se’ls ha afegit una negació (o perquè se n’ha eliminat una); per tant, seguint la proposta de Torrent-Lenzen (2008), els podríem considerar com a equivalents fraseològics contextuals. És el cas de *nicht das Herz haben, etwas zu tun* ([‘no tenir el cor per fer una cosa’] ‘no gosar fer una cosa’) i *veure’s amb cor (de fer alguna cosa)*. El fraseologisme *Hand und Fuß haben* ([‘tenir mà i peu’] ‘estar ben pensada [una cosa]’) també forma part d’aquest grup; en català s’empra amb negació (i amb un dels constituents en plural), *no tenir cap ni peus*. Una mica més complex es presenta el cas de *seinen [eigenen] Augen nicht trauen* ([‘no fiar-se dels propis ulls’] ‘no acabar de creure una cosa de tanta sorpresa’), el significat de la qual s’oposa al de la catalana *donar crèdit a*, que divergeix en la imatge base; no obstant això, és possible utilitzar-la juntament amb una partícula de negació, de manera que acabi tenint el mateix significat contextual. Ara bé, en aquests casos i des d’un punt de vista lexicogràfic, caldria evitar presentar les expressions traduïdes com a equivalents sense més explicacions.

Resumint, hem identificat els següents factors bàsics que poden provocar divergències en les solucions traductores i, per tant, afectar possibles equivalents lexicogràfics: canvi del significat fraseològic denotatiu; diferent imatge base; variació en els components lèxics amb consegüent canvi d’imatge; canvis en la funció sintàctica; equivalents només funcionals; asimetria en l’ús; polisèmia en una de les dues llengües; asimetria semàntica, variacional o de freqüència. S’hi afegeixen problemes de codificació lexicogràfica, per exemple, quan els fraseologismes pertanyen a categories diferents, tot i fer el mateix paper en la pràctica. Pel que fa al corpus emprat, és obvi que comporta límits, en primer lloc pel camp acotat (només somatis-

mes); en segon lloc, per l'extensió del corpus (no representativitat); en grau menor, també s'han de mencionar els límits que comporta el gènere textual triat (que inclou textos de trets arcaïtzants). Tot això obliga a qüestionar el potencial lexicogràfic dels possibles equivalents extrets. Amb tot, creiem que sí que pot servir per a suggerir possibles solucions traductores i també per a advertir contra aquelles que no ho són. Per donar més joc, el corpus s'hauria d'estendre a més anys i a un àmbit geogràfic més ampli. Si el que ens proposem és crear un diccionari fraseològic alemany-català, però, el camí a seguir hauria de ser un altre de diferent.

■ 4 Una proposta

I per què hauríem de voler proposar l'elaboració d'un diccionari de fraseologismes (idiomàtics) bilingüe alemany-català? En primer lloc, perquè no n'hi ha cap; les úniques informacions disponibles sobre alguns fraseologismes en aquesta combinació lingüística es troben als diccionaris generals i són del tot insuficients, com va fer constar, per exemple, Torrent-Lenzen (2011). Si no hi troben respostes satisfactòries, els traductors i les traductores de l'alemany i els aprenents d'aquesta llengua no tenen més remei que mirar de trobar-ne per mitjà d'una altra llengua interposada, habitualment el castellà, en aquest cas, cosa que augmenta el perill d'adoptar solucions poc adequades.

Voldríem proposar l'elaboració d'un model possible, doncs, que s'inspira en un treball que Steyer i Đurčo (2013) han realitzat de cara a la descripció lexicogràfica de parèmies. Es tracta d'un model de diccionari electrònic que considera els factors més importants per a la descripció lexicogràfica, creat a partir de diversos corpus (que proporcionen els exemples d'ús) i amb enllaços interns i externs. Tractarem de fer-ne una aproximació adaptada als fraseologismes idiomàtics. Es tracta d'unes expressions que solen representar especials problemes per als que no dominen la llengua en qüestió, raó per la qual aquesta limitació és ben justificable, tot i que hauria de ser només una primera pedra d'un edifici en què haurien de cabre més elements de la fraseologia, entesa en un sentit ampli, és a dir, incloent-hi fórmules rutinàries de tipus divers, col·locacions, refranys, etc.

Per obtenir el material de partida, podrien consultar-se el volum corresponent als fraseologismes de Duden (Scholze-Stubenrecht / Worsch, 2013) i el diccionari dels idiomatismes contextualitzats de Schemann (2011); en tots dos casos es tracta de reedicions revisades i actualitzades. Per comprovar la freqüència i possibles variants de fraseologismes es podria recórrer,

per exemple, a Kookkurrenzdatenbank de l'Institut für Deutsche Sprache (Belica, 2001ss.) on, d'altra banda, trobaríem els exemples contextualitzats suficients per a comprovar el significat fraseològic real. Evidentment, es podria consultar directament el corpus de referència de l'Institut für Deutsche Sprache (IDS, s.a.). En segon lloc, el corpus paral·lel serviria per suggerir traduccions, tot i que no serà més que una ajuda important mentre no tingui una extensió considerablement superior. Finalment, quan ja hi ha candidats a equivalents, un diccionari de fraseologismes catalans (Espinal, 2006) podria servir per trobar informacions sobre aquests candidats o suggerir-ne sinònims; i un corpus monolingüe, com ara el Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana (IEC, s.a.), podria proporcionar exemples d'ús dels fraseologismes contextualitzats.

Aquesta fonamentació empírica correspon a un intent de reflectir l'ús actual dels elements considerats partint d'una gran quantitat de dades, que ha de facilitar una descripció lexicogràfica complexa i alhora fàcil de consultar gràcies a enllaços diversos. Adaptant la proposta de Steyer i Ďurčo (2013), els enllaços interns microestructurals serien els que connecten les diferents accepcions amb els exemples d'ús; enllaços interns macroestructurals vincularien fraseologismes relacionats per algun motiu; finalment, enllaços externs podrien donar accés a més exemples, als diferents corpus emprats, etc.

Des d'un punt de vista microestructural creiem important diferenciar entre la descripció o paràfrasi del significat denotatiu, formulada a partir de les observacions fetes en els corpus de consulta inicial, i les possibles traduccions. Amb la paràfrasi significativa s'haurien de fer constar també les connotacions independents del context (irònic, despectiu, etc.). Altres trets d'ús peculiars que s'observen ocasionalment o sovint, però no sempre, s'haurien d'indicar a banda –amb les observacions oportunes; seria el cas de connotacions, actes de parla o funció comunicativa, estil, freqüència destacable en un domini específic, en un gènere concret, en una varietat diatòpica, diafàsica o diastràtica.

Sense entrar en més detalls, és evident que aquesta proposta hauria de tenir el suport d'algun projecte ampli, a llarg termini i amb un nombre de col·laboradors suficient. Creiem que mereix la pena. ■

■ Bibliografia

- Baker, Mona (2000): «Towards a methodology for investigating the style of a literary translation», *Target* 12:2, 241–266.
- Belica, Cyril (2001ss.): *Koorkkurrenzdatenbank CCDB. Eine korpuslinguistische Denk- und Experimentierplattform für die Erforschung und theoretische Begründung von systemisch-strukturellen Eigenschaften von Kohäsionsrelationen zwischen den Konstituenten des Sprachgebrauchs*, Mannheim: Institut für Deutsche Sprache <<http://corpora.ids-mannheim.de/ccdb/>> [14.1.2015].
- Burger, Harald (2007): «Semantic aspects of phrasemes», in: Burger, Harald / Dobrovolskij, Dmitrij / Kühn, Peter / Norrick, Neal R. (eds.): *Phraseologie: ein internationales Handbuch der zeitgenössischer Forschung / Phraseology: an international handbook of contemporary research*, Berlin: Walter de Gruyter, 90–109.
- Dobrovolskij, Dmitrij / Piirainen, Elisabeth (1997): *Symbole in Sprache und Kultur. Studien zur Phraseologie aus kulturspezifischer Perspektive*, Bochum: Brockmeyer.
- Espinal, M. Teresa (2006): *Diccionari de sinònims de frases fetes*, Barcelona / València: Universitat Autònoma de Barcelona / Universitat de València / Abadia de Montserrat.
- Gréciano, Gertrud (1994): «Vorsicht, Phraseoaktivität!», in: Sandig, Barbara (ed.): *Studien zur Phraseologie und Parömiologie. Europhras 92. Tendenzen der Phraseologieforschung*, Bochum: Brockmeyer, 203–218.
- (2004): «System- und Gebrauchswissen für den Phrasemvergleich», in: Albrecht, Jörn / Gerzymisch-Arbogast, Heidrun / Rothfuss-Bastian, Dorothee (eds.): *Übersetzung – Translation – Traduction. Neue Forschungsfragen in der Diskussion. Festschrift für Werner Koller*, Tübingen: Gunter Narr, 81–93.
- IDS Institut für Deutsche Sprache (s.a.): *Das Deutsche Referenzkorpus DeReKo*, <<http://www.ids-mannheim.de/kl/projekte/korpora/>> [14.01.2015].
- IEC Institut d'Estudis Catalans (s.a.): *Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana*, <<http://ctilc.iec.cat/>> [14.01.2014].
- Hessky, Regina (1987): *Phraseologie. Linguistische Grundfragen und kontrastives Modell deutsch-ungarisch*, Tübingen: Niemeyer.
- Hartmann, Reinhard (1976): «Über die Grenzen der kontrastiven Lexikologie», in: Moser, Hugo (ed.): *Sprache der Gegenwart: Probleme der Lexikologie und Lexikographie. Jahrbuch 1975*, Düsseldorf: Schwann, 181–200.

- Larreta Zulategui, Juan Pablo (2001): *Fraseología contrastiva del alemán y el español. Teoría y práctica a partir de un corpus bilingüe de somatismos*, Frankfurt am Main et al.: Peter Lang.
- Lawick, Heike van (2010): «Phraseologismen in der Minderheitensprache Katalanisch: Global, areal oder dialektal? Eine korpuslinguistisch gestützte Untersuchung von Übersetzungen», in: Korhonen, Jarmo / Mieder, Wolfgang / Piirainen, Elisabeth / Piñel, Rosa (eds.): *Phraseologie global – areal – regional*, Tübingen: Narr, 293–299.
- Oster, Ulrike / Lawick, Heike van (2013): «Anàlisi dels somatismes del subcorpus alemany-català», in: Bracho, Llum (ed.): *El corpus COVALT: un observatori de fraseologia traduïda*, Aachen: Shaker, 267–294.
- Piirainen, Elisabeth (2012): *Widespread idioms in Europe and beyond: toward a lexicon of common figurative units*, New York: Peter Lang.
- Schemann, Hans (2011): *Deutsche Idiomatik: Die deutschen Redewendungen im Kontext*, Berlin et al.: De Gruyter.
- Scholze-Stubenrecht, Werner / Worsch, Wolfgang (2013): *Redewendungen: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*, Mannheim: Bibliographisches Institut.
- Steyer, Kathrin / Ďurčo, Peter (2013): «Ein korpusbasiertes Beschreibungsmodell für die elektronische Sprichwortlexikografie», in: Benayoun, Jean-Michel / Kübler, Natalie / Zougbo, Jean-Philippe (eds.): *Parémiologie. Proverbes et formes voisines*. Vol. 3, Sainte Gemme: Presses Universitaires de Sainte Gemme, 219–250.
- Toury, Gideon (1995): *Descriptive Translation Studies and Beyond*, Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins.
- (2004): «Probabilistic explanations in translation studies: Welcome as they are, would they qualify as universals?», in: Mauranen, Anna / Kuja-mäki, Pekka (eds.): *Translation universals: Do they exist?*, Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins, 15–32.
- Torrent-Lenzen, Aina (2008): «Aspectos de fraseografía bilingüe español-alemán: la equivalencia frente a la definición», in: Bernal, Elisenda / DeCesaris, Janet (eds.): *Proceedings of the XIII Euralex: International Congress*, Barcelona: Institut Universitari de Lingüística Aplicada / Universitat Pompeu Fabra, CD-ROM, 1433–1443. Versió ampliada en: <http://opus.bibl.fh-koeln.de/frontdoor.php?source_opus=185>.
- (2011): «Reflexions sobre el tractament de la fraseologia catalana en els diccionaris català-alemany (prenent com a exemple unitats amb components religiosos)», *Zeitschrift für Katalanistik* 24, 89–107.

- Heike van Lawick, Universitat Jaume I, Departament de Traducció i Comunicació, FCHS Campus del Riu Sec, Av. Sos Banyat s/n, E-12071 Castelló de la Plana, <lawick@uji.es>.

Zusammenfassung: Die Verwendung einsprachiger Korpora ist heute in der Lexikographie der Normalfall. Bei der Erstellung zweisprachiger Wörterbücher stellt sich die Frage, inwieweit Parallelkorpora als Quellen berücksichtigt werden sollten. Diese Art von Korpora könnten mögliche lexikalische und kontextgebundene Entsprechungen suggerieren, müssten aber sehr umfangreich sein. Bei der Auswertung sind Probleme der interlingualen Asymmetrie zu erwarten, die in der traditionellen Lexikographie nicht immer genügend Beachtung gefunden haben. In diesem Artikel werden interlingual und kontextuell bedingte Probleme erörtert, die bei der Untersuchung deutscher Phraseologismen und deren katalanischer Übersetzung unter Verwendung eines Parallelkorpus festgestellt wurden. ■

Summary: The use of monolingual corpora in lexicography is now common practice. However, when creating bilingual dictionaries, the question arises to what extent parallel corpora could be sources to be taken into account. It can be assumed that this kind of corpora could provide possible contextualized lexical correspondences, if the corpora were large enough. Their use could point to problems of interlingual asymmetry, which have not always received the necessary attention in traditional lexicography. I present interlingual and context-motivated problems, which were found in the analysis of German idioms and their Catalan translation using a parallel corpus. [Keywords: parallel corpus, phraseology, interlingual asymmetries, bilingual lexicography, electronic dictionary] ■